

BALÁZS SÁNDOR

Organikus struktúrák

Tellér Mária tárlata

(Hotel Museum Budapest, 2017. október 9 – november 6.)

BALÁZS SÁNDOR (1967) Budapest

A világ: kicsi és nagy. Nagyobbik része láthatatlanul van jelen, mert: túl kicsi és túltúl nagy. A mikrovilág azért nem észlelhető számunkra szabad szemmel, mert olyannyira piciny alkotóelemekből áll össze, a makro pedig azért, mert még csak be sem mérhető távolságokkal kell számolnunk, gondoljunk csak a világegyetem kiterjedtségére, a tőlünk távol eső bolygókra. Ugyanakkor: kisebb és nagyobb egymás megfelelésében áll, hiszen vélhetőleg hasonló törvények szerint szerveződik, netán anyagiségében is azonos.

Mi pedig emberléptékű, egyezményesen méteres viszonylatokban igyekszünk értelmezni mindazt, ami körülvesz bennünket, sőt – és ez már a művészet, a kultúra, a vallás területét érinti – : antropomorfizáljuk a világot, a magunk képére, hasonlatosságára fordítjuk át azt, amit észlelünk, vagy éppen azt, ami meghalad bennünket.

Mi történik akkor, amikor a dolgokat felnagyítjuk vagy lekicsinyítjük? A dolgok szubsztanciája változatlan marad, ám döntő, hogy láthatóvá válnak.

A nyugati gondolkodás, szemben a keletivel: racionális, rendszerelvű. Ha valamit el akar gondolni vagy felvázolni, azt jellemzően rendszerben, valamilyen struktúrában és hierarchikusan teszi. Például a természettudományok, a kutatások alaptudománya a matematika mint rendszerelvű módszer – mintegy záloga annak, hogy mindenre fényt derítsünk. Ennek ellenére többnyire marad a homály, a tisztánlátás korlátozottsága.

Égész lényünk, gondolkodásunk arra van optimalizálva, hogy használni tudjuk a világot. A *profanáció* fogalom éppen erre utal. Mindazon dolog, amely valamilyen módon isteni birtoknak tekinthető: szent vagy kultikus. Amit nem tudunk, mert nem tudhatunk, mert számunkra ismeretlen vagy megismerhetetlen, mert az ember fennhatósága alól ki van vonva, éppen ilyen: kívül esik a szabad felhasználáson. Ellenben profán az, ami „visszahelyeztetik az emberek birtokába és használatába” – említi Giorgio Agamben. A használat pedig kizárólag a profanizáció révén érhető el. Mintha a teremtés különös eseménye csak azért következett volna be, hogy igyekezzünk megfejteni a Teremtő kódjait, amelyeket manapság természeti törvényekként nevezünk meg, hogy a profanáció egyik nyilvánvaló példáját említsük.

Mindamellet, mindezek mögött vagy felett persze ott munkál valami bennünk, amit az egyszerűség kedvéért nevezünk léleknek vagy affektusnak, mint sajátosan emberi specifikumot.

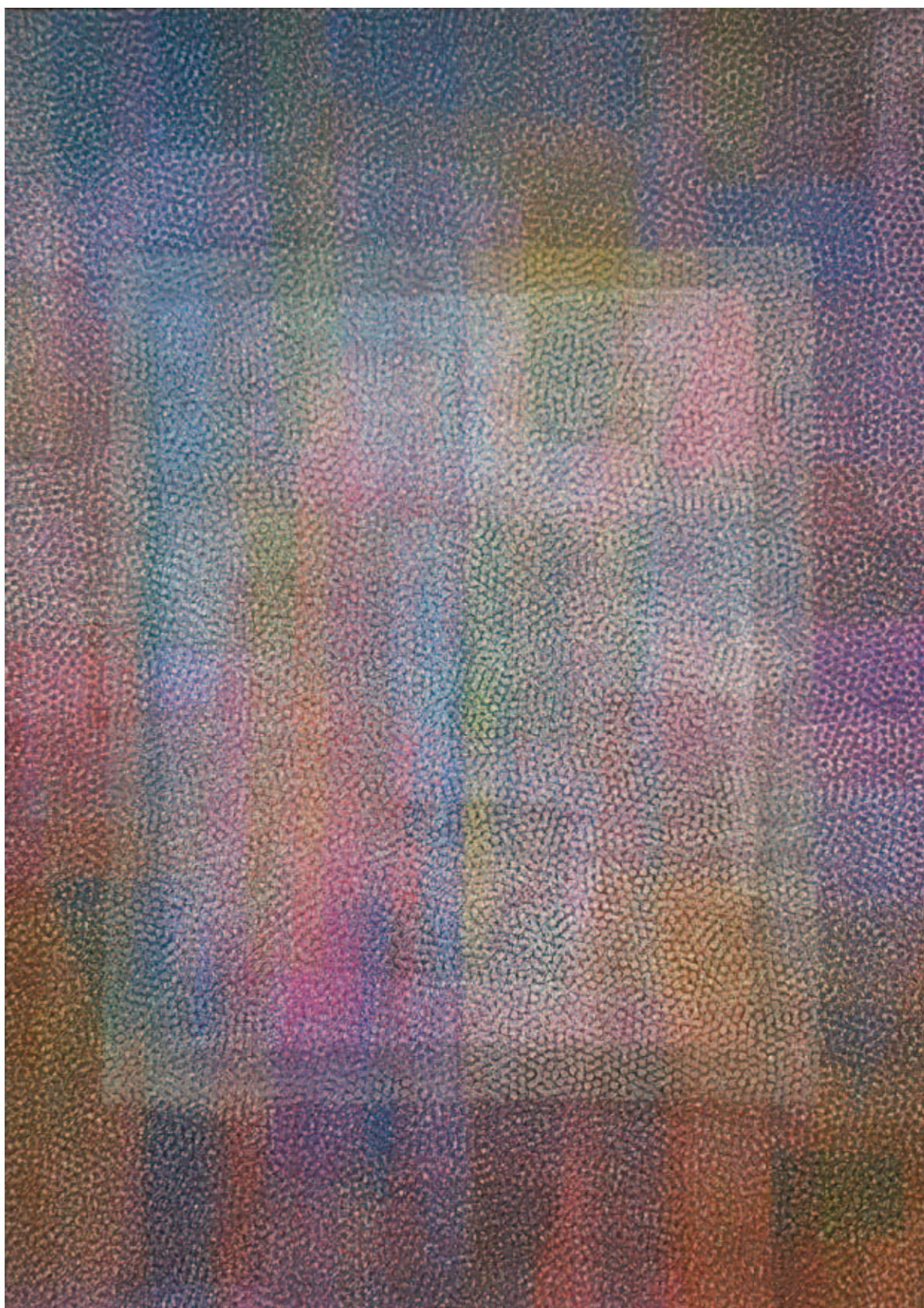
Nevet vagy címet annak adunk, amit el akarunk különíteni. Tellér Mária kiállításán az egyes alkotások jobbára cím nélkül szerepelnek. A tárlat hívószava ad számunkra keretet: *Organikus struktúrák*. E megnevezés ugyanis mintegy ívet húz a művész nő évtizedes alkotói tevékenysége fölé.

Korábban a mikroszkóp által láthatóvá vált mikrovilág felnagyítása vált képtémává: különféle sejtek felnagyított felvételei szolgáltak kiindulópontként, amelyek szabadon továbbépültek. A papszempapírból kivágott, rendszerszerűen vagy esetlegesen átluggatott sablonok adták a formai alapot, amelyen a többszörösen átszüremlő pasztellnyomok kompozíciós bázist hoztak létre.

Az újonnan alkotott munkák hasonló gondolat nyomán vettek kezdetet, ám az alapvetően organikus alapokra, mintegy kép a képben elgondolást követve: geometrikus formák, jellemzően lekerekített téglalapok, négyzetek kerültek, különféle struktúrák. Mindez azt mutatja, hogy a művészi intenció irányát a mikrovilág-képek és a struktúrák összekötése, kapcsolatba hozása, egymásra, egymásba építése jelölte meg, így a különböző ciklusdarabok szinopszisba kerültek, azaz összenézésbe.

Hogy miért?

Tellér Mária képeket nyitogatott a képbe, strukturált képmezők sokaságát. Az új műciklus első két darabja ezt még nem nyilvánvalóan, inkább csak sejtetve jelzi. Az első, viszonylagosan sötét tónusban tartott és keretbe foglalt belső képen még áttűnnek a háttéri, organikus formák. Közvetlen párdarabja kissé kivilágosodik, s egy finoman jelzett osztóvonal kitérésre váró ajtóvá, ablakká

TELLÉR MÁRIA, Ablak II., 2017

transzformálja a felületet, vagy inkább avatja a belső képet. A rákövetkező alkotások már felszámolják a kép a képben kettősséget: az ajtó, az ablak kitárul, s már azt látjuk, ami rajta át és túl látható. A struktúrák világát.

A valódi szándék azonban mégsem egy konstruktív, geometrikus, erősen strukturált képző életre hívását érinti. A munkák olykor az absztrakció közvetlen közelébe érkezők, mégsem tekinthetők annak. Nem rideg, elvonatkoztató szerkezetes vázák, hanem lírai struktúrák, amelyekben az átmenetek, az egymásba fonódások és áttételek könnyedek, akadálymentesek. A formák, a szerkezetek valamiféle hajlékony, érzékeny reagens rendszert alkotnak. Életszerűek. Nem megnevezni, csupán keleties módon rámutatni kívánnak.

A lekerekülő, színekben és organikus háttérben úszó négyzetek és téglalapok csak azért „toldakodnak” előtérbe, a felszínre, a nyilvánvaló láthatóság terébe, hogy szinte – és itt indokolt egy színesztéziát idéző képzavarral élni – hallhatóvá, tapinthatóvá és persze elsősorban láthatóvá váljon a mélystruktúrák, a teremtő idea eredendő és originális, rendkívüli bonyolultsága. Persze csak homályban, ködösen, az elmosódottság különböző változataiban.

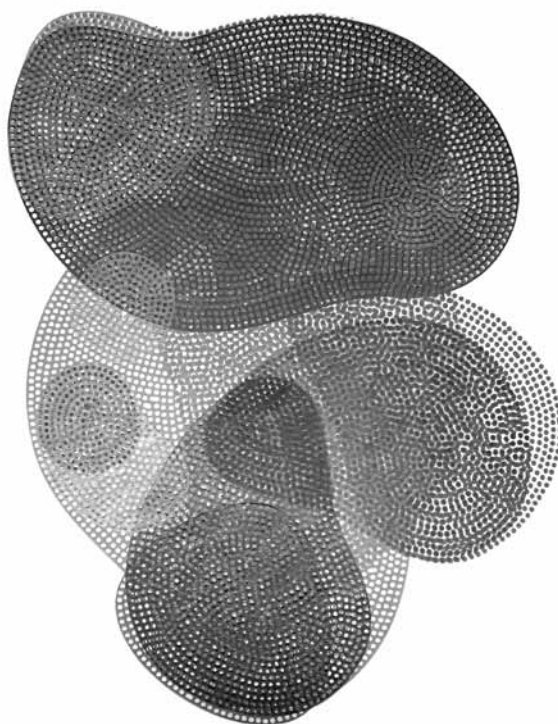
Így a létrejövő, a képbe emelt struktúra csupán jele, jelzése, mintegy ikonja kíván lenni annak, amiben áll, amibe behelyezkedett. Felszíne a mélynek. Az organikus világ végtelen, s az ember számára mindmáig vagy mindörökké teljességgel bemérhetetlen, szerves és tervezett strukturált-ságának.

Frappáns rövidséggel Einstein ilyesmi kapcsán mondhatta azt, hogy „Isten nem kockajátékos”. Nem véletlen folyamatok eredménye e szervezettség, inkább csupán a róla alkotott emberi elképzelések hordoznak sok esetlegességet, véletlenszerűséget, holott egy magasabb pontról a véletlen mindössze egy nehezen belátható szükségszerűség másik neve. Függetlenül attól, hogy hisszük-e a világ teremtett voltát, hogy mint egy, a sötétségben hirtelen felvillanó gyertyaláng – miként a világ Isten általi teremtését Aquinói Szent Tamás elképzei –, létrejöhetett az, amiben élünk, amiről tudunk, és az is, amiről még vagy talán sosem lesz tudomásunk – kétségbevonhatatlan életvilágunk rendkívüli szervezettsége.

Tellér Mária művészetében a megjelenő struktúrák ennek a rendkívül bonyolult szervezettségnek képes, szinte kézzelfogható, de legalábbis nyilvánvalóan látható jelei. E „monotópia”-sorozat specifikuma éppen ez: hogy láthatóvá tesz. Lényege egybeesik az önmagáról nyújtott látvánnyal, vagyis saját specifikumával.

TELLÉR MÁRIA (1975) Budapest

TELLÉR MÁRIA, Sejt-elem 07., 2017